

Beleidsplan

Talenten stimuleren

2015- 2019

(Beleid voor hoog-,meerbegaafde kinderen en kinderen met een ontwikkelingsvoorsprong)AS062015

Inhoud:

1 Inleiding	3
2 Theoretisch kader	3
3 Doelgroep	6
4 Kindkenmerken	7
5 Algemene beleidsmatige uitgangspunten	7
6 Signalering-diagnostiek	8
7 Compacten	9
8 Verrijking	11
9 Organisatie verrijking	12
10 Plusgroep	13
11 Vervroegde doorstroming/Versnellen	15
12 Competenties leerkracht	16
13 Competenties Intern begeleider	17
14 Competenties leerkracht plusgroep	17
15 Competenties kind	17
16 Samenwerking ouders	
17 Evaluatie	
18 Literatuur	
19 Bijlagen:	
- A Leermiddelenlijst	
- B 3.2 Oudervragenlijst 2014 nieuwe leerlingen	
- C Stroomschema HBG	
- D Toelatingscriteria/ checklist plusgroep	
- E Doelen- en vaardighedenlijst	
- F Versnellingswenselijkheidlijst	
- G Tussengesprekken leerlingen plusgroep	
- H Evaluatie leerjaar plusgroep	
- I Info hoogbegaafdheid en leer-of gedragsproblemen	
- J volgt nog	

1 Inleiding

Binnen het onderwijs wordt er naar gestreefd de mogelijkheden van ieder kind optimaal te benutten en zo goed mogelijk te ontwikkelen. Onderwijs is maatwerk. De afgelopen jaren is binnen het onderwijs vooral aandacht geweest voor leerlingen die aan de 'onderkant' uitvallen. Maar ook de kinderen aan de bovenkant verdienen extra aandacht, om zo te voorkomen dat ze gaan onderpresteren of sociaal emotioneel problemen krijgen. De begeleiding van deze speciale groep vereist dat op school inzicht is in de wijze waarop tegemoet kan worden gekomen aan de onderwijsbehoefte van deze leerlingen. We willen dat zoveel mogelijk binnen hun eigen groep doen.

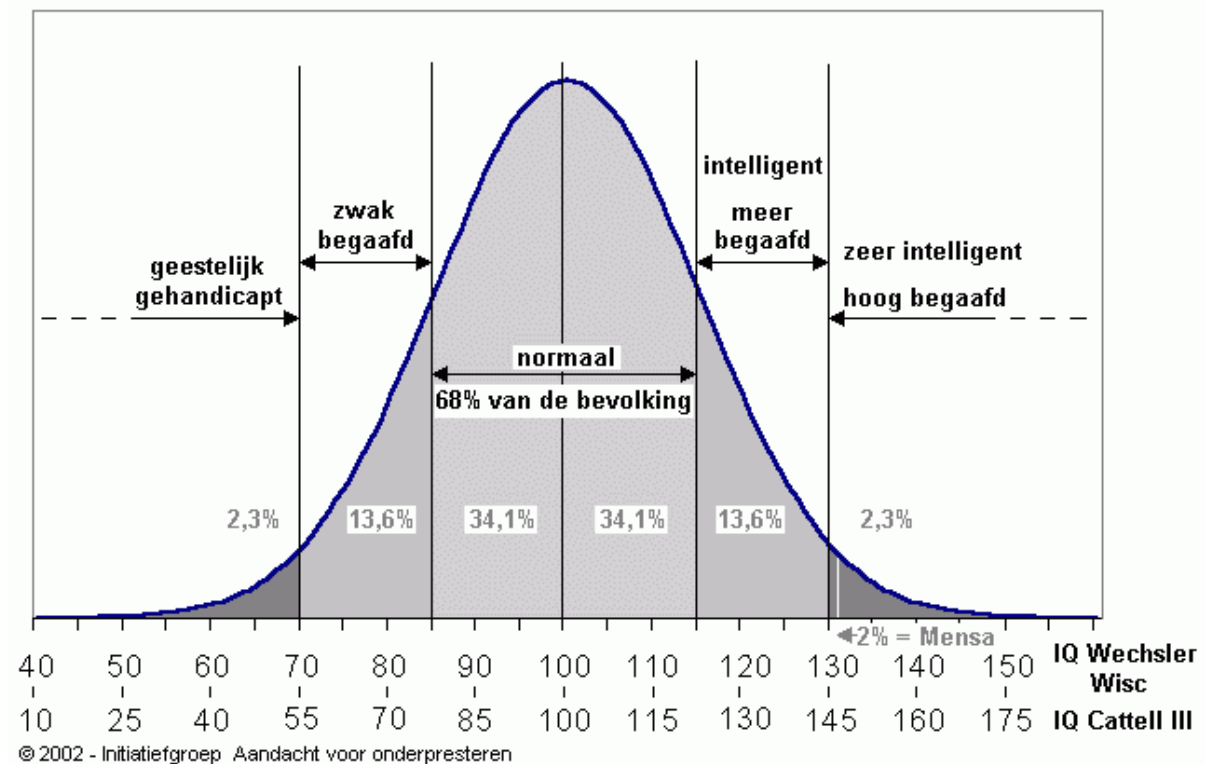
De visie van De Esdoorn

Wij willen een school zijn waar kinderen op een plezierige manier worden voorbereid op de toekomst (21^e eeuwse vaardigheden), daarbij houden wij rekening met verschillen. Kinderen groeien op in een wereld waarin ze worden overspoeld met kennis en informatie. Hierin moeten ze keuzes maken. Het is onze taak ze keuzes te leren maken en vaardigheden aan te leren die nodig zijn om deze keuzes te maken.

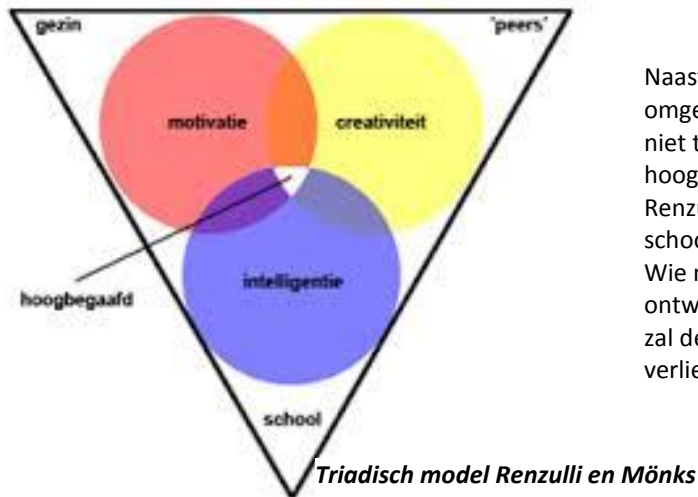
2 Theoretisch kader

Er is niet één definitie voor hoogbegaafdheid. Maar intelligentie is een belangrijke factor. Intelligentie wordt gemeten met een intelligentietest. Hoogbegaafden hebben een IQ hoger dan 130. Meerbegaafden hebben een IQ tussen 115 en 130. Een gemiddelde leerling heeft een IQ van 100.

Ongeveer 2,5% van de bevolking is hoogbegaafd, dat betekent dat er gemiddeld in elke klas één a twee hoogbegaafde leerlingen zitten.

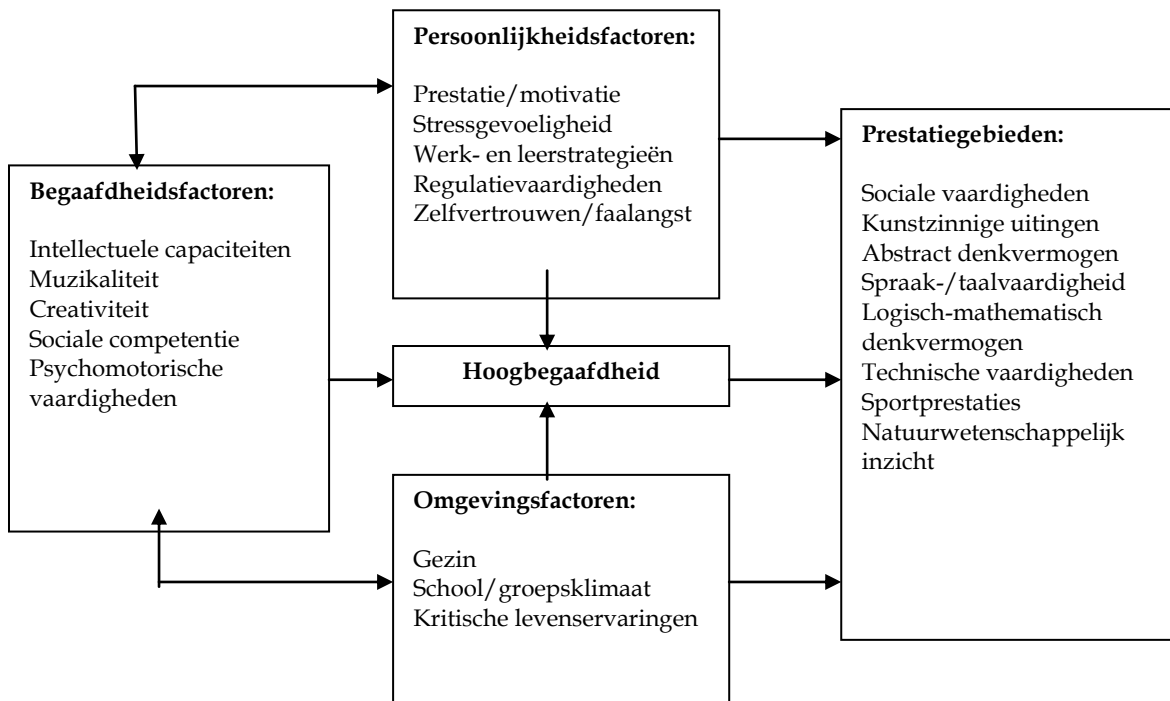
Onderzoek heeft aangetoond dat er geen vanzelfsprekend verband bestaat tussen een hoog IQ en uitzonderlijke prestaties; een hoog IQ is dus geen garantie voor hoogbegaafdheid. Ook een hoog niveau van creatief denken, een groot doorzettingsvermogen en een hoge mate van taakgerichtheid spelen een rol. Hoogbegaafde kinderen zijn origineel en vindingrijk in het oplossen van problemen en kunnen zelfstandig problemen en vraagstukken aanpakken. Ze zijn vaak zeer gemotiveerd om een andere oplossing te bedenken dan de gebruikelijke.

Naast de bovenstaande factoren zijn omgevingsfactoren van belangrijk bij het al dan niet tot ontwikkeling komen van hoogbegaafdheid. Het triadisch model van Renzulli en Mönks laat zien dat het gezin, de school en de leeftijdgenoten een grote rol spelen. Wie niet uitgedaagd wordt om zich te ontwikkelen, om tot grotere prestaties te komen, zal de drang om door te zetten op den duur verliezen.

De laatste jaren vindt een verschuiving plaats naar modellen waar aandacht is voor verschillende begaafdheidsfactoren en ook de persoonlijkheidsfactoren een steeds belangrijkere rol spelen. Uitgangspunt hierbij is dat het kind zelf een belangrijke rol speelt in het tot uiting laten komen van zijn hoogbegaafdheid. Een andere verschuiving is te zien in de koppeling van begaafdheid aan verschillende prestatiegebieden. Gardner laat met zijn theorie over meervoudige intelligentie het idee los dat hoogbegaafdheid alleen gekoppeld is aan cognitieve capaciteiten. Gardner onderscheidt acht vormen van intelligentie die zich uiten in acht gelijk genoemde prestatiegebieden: taalkundige, logisch-mathematische, ruimtelijke, muzikale, lichamelijke, inter- en intrapersonlijke en naturalistische intelligentie. Gardner stelt daarbij dat ieder mens in principe in aanleg over al deze intelligenties beschikt, maar dat een mens niet al deze terreinen even sterk ontwikkelt.

Het multifactorenmodel van Heller & Ziegler (2000) is een combinatie van het Triadisch model van Renzulli en Mönks enerzijds en de theorie over meervoudige intelligentie van Gardner anderzijds. Heller en Ziegler onderscheiden vijf begaafdheidsfactoren: intellectuele capaciteiten, muzikaliteit, creativiteit, sociale competentie en psychomotorische vaardigheden. Dit model zegt dat met de juiste omgevingsfactoren én de juiste persoonlijkheidsfactoren (prestatie/motivatie, stressgevoeligheid, werk- en leerstrategieën, regulatievaardigheden en zelfvertrouwen), een kind op één of meerdere prestatiegebieden kan komen tot prestaties op hoogbegaafd niveau. Dit is meer een dynamische visie op hoogbegaafdheid.

Multifactorenmodel van Heller en Ziegler

Verskil hoogbegaafdheid en hoogintelligent

In het stukje hiervoor wordt beschreven dat intelligentie te maken heeft met hoogbegaafd zijn. Maar intelligent zijn is niet het enige dat meetelt bij hoogbegaafd zijn. Maar wat is nu precies het verschil tussen hoogbegaafdheid en hoog intelligent zijn?

De kenmerken die hoogbegaafden hebben, hebben hoogintelligenten niet, of minder. Wel hebben ze een hoog IQ, maar ze zijn toch anders dan hoogbegaafden. In het onderstaande schema wordt duidelijk gemaakt waarin de verschillen tussen hoogbegaafdheid en hoogintelligent zichtbaar zijn.

(Lijst van Irvine)

Hoogintelligent

Kent de antwoorden
Is ervaren in het van buiten leren
Is geïnteresseerd in objecten
Is gefocust en oplettend in de les
Houdt van simpele logica
Houdt van woorden
Heeft goede ideeën
Werkt hard
Beantwoordt de vragen
Presteert bovengemiddeld in de klas

Luistert met interesse
Leert gemakkelijk
6 tot 8 herhalingen nodig voor meesterschap
Begrijpt ideeën
Geniet van leeftijdgenoten
Begrijpt de bedoeling of betekenis
Maakt zijn werk af
Kopieert nauwkeurig
Houdt van school
Technicus
Is tevreden over eigen leren/kunnen

Hoogbegaafd

Heeft altijd vragen
Is een groot gisser (probeert uit de context af te leiden)
Is een zeer nieuwsgierig onderzoeker
Is diep mentaal en fysiek betrokken, soms afwezig, wegdromend
Drijft op complexiteit
Heeft vaak een ongewone, complexe woordenschat
Heeft flitsende, gekke, onnozele en vreemde ideeën
Probeert en test uit
Discussieert in detail, is kritisch, bewerkt stellingen
Kan bovengemiddeld, maar ook gemiddeld of beneden gemiddeld presteren
Laat sterke gevoelens en opinies zien
Weet het vaak al
Meesterschap na 1 tot 2 keer oefenen
Ontwikkelt en bewerkt ideeën
Prefereert vaak ouder gezelschap
Onderzoekt de toepassingen
Start projecten
Creëert nieuwe ontwerpen
Geniet van leren
Uitvinden
Is hoogst zelfkritisch

Een hoogintelligente snapt de aangeboden leerstof eerder, maar het blijft vaak wel rechtlijnig denken. Een hoogbegaafde blijft 'verkeerde' conclusies trekken, tenminste, zo lijkt het, hij houdt er 'vreemde' denkbeelden op na.

Een hoogbegaafde wil ontdekken wat nog niet bekend is, en dan vooral onderwerpen die niet per se een vastgesteld begin of einde hebben. Hoogbegaafden gaan anders om met leeftijdgenoten, dan hoog intelligenten. Meestal trekken ze liever op met volwassenen dan met hun eigen leeftijdgenoten. Het verschil tussen hoogbegaafden en hoogintelligenten is duidelijk te merken op school, in relaties met mensen onderling en thuis. Een hoogintelligente wordt gezien als een slim iemand, die goede cijfers haalt. Terwijl een hoogbegaafd kind ook gezien kan worden als een 'vreemd' iemand, die zich wat afzondert van de groep.

Hoogbegaafde kinderen hebben dus niet voldoende aan de 'gewone' stof op school. Omdat ze dingen vaak vanzelf kunnen, is het lastig voor deze kinderen om een goede werkhouding te ontwikkelen. Doordat ze in staat zijn leereinhouden zonder veel inspanning op te pikken, ontwikkelen ze weinig of geen leer- en studievaardigheden. Het risico bestaat dat deze kinderen er te gemakkelijk over gaan denken of niet voldoende gemotiveerd zijn. Daardoor kunnen ze uiteindelijk onder het niveau presteren en soms zelfs gedragsproblemen gaan vertonen.

3 Doelgroep:

De doelgroep voor dit beleidsplan zijn:

- Hoogbegaafde kinderen (naast een IQ>130 laten zij ook een hoge mate van creatief denkvermogen, behoefte aan zelfontdekkend leren en kritische leerhouding zien).
- Hoogintelligente kinderen (IQ >130, minder duidelijk aanwezig creatief denkvermogen. Het zijn vaak de kinderen die gemakkelijk leren, hard werken, trouw blijven aan de opdracht, met een volgende leerhouding).
- Hoogbegaafde kinderen (IQ 115-130, slimme leerlingen die boven het groepsgemiddelde presteren en iets meer uitdaging kunnen gebruiken. Omdat het leren deze leerlingen goed af gaat, komt het ze minder aanwaaien dan bij hoogintelligente kinderen)
- Leerlingen die uitblinken op één vakgebied, bijvoorbeeld een leerling die gedurende meerdere periodes achter elkaar I scores voor rekenen behaalt.

We kiezen voor een wat bredere doelgroep. Dat kost wel wat meer inspanning van de leerkracht, maar heeft als voordeel dat er een 'plusgroep' in de groep kan worden gevormd naast de basis- en verlengde instructiegroep. Leerlingen kunnen als groep met de leerstof aan het werk, dit bevordert de sociale integratie.

Opmerking: hierna wordt alleen nog gesproken over hoogbegaafde leerlingen. Hieronder worden ook bovenstaande leerlingen bedoeld.

4 Kindkenmerken

Kenmerken van de hoogbegaafde leerling:

- is snel van begrip
- kan grote denk- en leerstappen maken
- kan verworven kennis goed toepassen
- beschikt over een groot probleemoplossend vermogen
- beschikt over een groot analyserend vermogen
- beschikt over een goed geheugen
- toont een brede algemene interesse
- is een doorvrager
- is een scherp waarnemer
- is verbaal vaardiger dan leeftijdgenoten
- valt op door een origineel gevoel voor humor
- toont een creatief denkvermogen
- denkt buiten de reguliere kaders
- wekt de indruk geestelijk vroegrijp te zijn
- zoekt uitdagingen
- toont een groot doorzettingsvermogen wanneer hij uitgedaagd wordt
- kan zich sterk concentreren wanneer de activiteit aansluit bij interessegebieden
- is perfectionistisch ingesteld
- is in staat tot zelfreflectie
- heeft een grote behoefte aan autonomie
- accepteert regels en tradities niet klakkeloos maar bevraagt deze
- zoekt ontwikkelingsgelijken in oudere kinderen.

Bij kleuters wordt nog niet gesproken over hoogbegaafdheid. Wij hanteren de term 'ontwikkelingsvoorsprong'. De ontwikkeling bij kinderen op deze leeftijd gaat nog sprongsgewijs. De invloed van de omgeving kan nog groot zijn, daardoor kan het beeld van de ontwikkeling bij kleuters enigszins vertroebelen. Bij deze kleuters is dan vaak te zien dat zij op één of twee gebieden voorlopen op hun leeftijdsgenootjes en dat zij zich op de andere gebieden leeftijdsadequaat ontwikkelen. In veel gevallen blijkt later dat de voorsprong op deze gebieden van tijdelijke aard is. Toch is het goed alert te zijn op een ontwikkelingsvoorsprong bij kleuters.

De signalen zijn vaak zichtbaar op meerdere ontwikkelingsgebieden:

- **Cognitieve ontwikkeling:** het taalgebruik is complexer, de zinsbouw is moeilijker en ze gebruiken ook al 'moeilijke' woorden waaraan ze de juiste betekenis kunnen verlenen. Ze zijn in staat een goed samenhangend verhaal te vertellen. Ze leren zichzelf in de kleuterperiode vaak al lezen. De jongste kleuters beschikken vaak over voldoende getalbegrip en kunnen begrippen als meer, minder en evenveel hanteren. Ook het ruimtelijk inzicht is sterk ontwikkeld.
- **Motorische ontwikkeling:** ouders geven vaak aan dat deze leerlingen bepaalde ontwikkelingsfasen hebben overgeslagen of bepaalde motorische activiteiten zoals lopen pas deden toen ze ook zeker wisten dat ze het konden. Ze kunnen vaak al vroeg binnen de lijntjes kleuren of gedetailleerd tekenen.
- **Sociale en emotionele ontwikkeling:** de vriendschapsverwachtingen van deze leerlingen zijn vaak anders en ze vallen in positieve zin op bij de sociale oplossingsstrategieën die ze kunnen hanteren. Ze hebben het vermogen zich sterk aan te passen aan de groepsnorm, iets waarop de leerkracht alert moet zijn.
- **Werkhouding:** kleuters met een ontwikkelingsvoorsprong kunnen zich vaak al goed op hun taak richten en beschikken veelal over zelfstandigheid met betrekking tot het werk. Uitzondering op deze situatie is het moment waarop de kleuter met een ontwikkelingsvoorsprong werk moet doen dat ver beneden zijn niveau is. Dan lijkt het kind zich absoluut niet meer te kunnen concentreren en verandert het gedrag vaak in concentratieproblemen en over bewegelijkheid.

5 Algemene beleidsmatige uitgangspunten

Voor de begeleiding van de hoogbegaafde leerlingen gelden de volgende algemene beleidsmatige uitgangspunten bij ons op school:

- De leerling wordt gestimuleerd het maximale van zijn eigen kunnen te benutten. Uitblinken mag.
- Signalering start zo vroeg mogelijk.
- Bij het aanbod wordt aangesloten op de onderwijsbehoeften van de hoogbegaafde leerling.
- Er wordt planmatig gewerkt, dat is terug te zien in de leerlingoverzichten en periodeplanning.
- De genomen maatregelen worden zoveel mogelijk binnen de eigen groep uitgevoerd.
- Communicatie met ouders én leerling is belangrijk voor een zo goed mogelijke samenwerking en optimale resultaten.
- In het rapport wordt het aangepaste programma beoordeeld/ vermeld, zodat de leerling beseft dat zijn inspanning een zichtbaar resultaat heeft, net zoals bij de andere vakken.
- De hoogbegaafde leerling draait mee met het reguliere programma in de klas en krijgt verdiepings-/verrijkingsstof van de groepsleerkracht door middel van compacten en verrijken
- De hoogbegaafde leerling krijgt extra uitdagende leerstof op taal of rekengebied.
- De hoogbegaafde krijgt andere uitdagende leerstof uit de orthotheek (Topklassers, Vierkant voor Wiskunde, Pluswerk etc) Zie bijlage A: leermiddelenlijst.
- De hoogbegaafde krijgt verdiepings-/ verrijkingsstof in de groep en sommigen gaan naar de plusgroep.
- De hoogbegaafde kan bij ons op school onvoldoende worden voorzien in zijn onderwijsbehoefte; hij/zij stroomt dan, als hij/zij aan de toelatingscriteria voldoet, door naar een Leonardoschool.

6 Signalering- Diagnostiek

Signalering van (hoog)begaafde kinderen dient zo vroeg mogelijk te gebeuren. Het vroegtijdig signaleren van de begaafdheid en hiermee de onderwijsbehoeften van een leerling is vooral van belang om problemen als onderpresteren en negatief zelfbeeld of gedragsproblemen te voorkomen. Bij de jongste kleuter zijn de eerste 6 weken op de basisschool van cruciaal belang.

Het signaleren omvat op onze school alle kinderen.

Signalering kan op de volgende momenten plaatsvinden:

Signalering bij instroom:

Ouders van nieuw ingeschreven leerlingen krijgen een oudervragenlijst (zie bijlage B: 3.2 Oudervragenlijst 2014 nieuwe leerlingen). De ouders van alle nieuwe leerlingen vullen een oudervragenlijst in. Hierin staan vragen die signalen afgeven over een mogelijke ontwikkelingsvoorsprong: wijze waarop de leerling sociaal emotioneel functioneert, functioneren thuisituatie, speciale interesses, taalontwikkeling en woordenschat, betrokkenheid bij activiteiten en begaafdheid in de familie.

- Bovenstaande kan een aanleiding voor de leerkracht zijn om de ouders uit te nodigen voor een gesprek.
- Informatie over de (voorschoolse) ontwikkeling (van KDV, PSZ, oude school) wordt opgevraagd
- Nieuwe kleuters maken binnen twee weken dat ze op school zijn een menstekening, de leerkracht beoordeelt deze tekening. De tekening wordt bewaard in zijn/haar dossier.
- Een intelligentie onderzoek is niet noodzakelijk.

Signalering tijdens schoolloopbaan:

- In oktober wordt de jaarlijkse signaleringslijst deel 1 uit SIDI3 digitaal ingevuld voor alle kinderen. Bij kinderen die later instromen, wordt na ongeveer 2 maanden na binnenkomst de lijst ingevuld. Voor kinderen die in groep 1 t/m 5 zijn geïndiceerd als leerling met ontwikkelingsvoorsprong of als (hoog)begaafd, hoeft de groepslijst niet opnieuw ingevuld te worden.
- De signaleringslijst wordt uitgeprint en bewaard in de groepsmap bij het leerlingenoverzicht.
- De leerkracht beoordeelt de scores uit Sidi3, de Cito-scores (veel I scores voor langere tijd). Bij het beoordelen van de resultaten van de leerling zijn toetsen van het Cito te verkiezen boven de toetsen uit de methoden. Dit heeft te maken met de uitgebreide voorbereiding via de oefenstof in de methode.
- Eventuele verslagen van orthopedagoog of psycholoog en observatiegegevens (goede motivatie en werkhouding, bovenmatige interesse, zelfstandig kunnen werken, sociaal emotionele aspecten, groep overgeslagen, onderpresteerder).
- Signalen van ouders: de leerkrachten moeten zich hierbij realiseren dat leerlingen thuis heel ander gedrag kunnen vertonen. In elk geval dient de vraag van ouders altijd serieus te worden genomen. Wanneer op school het gevoel overheerst dat een signaleringstraject alleen gestart dient te worden wanneer school de mening van ouders deelt, bestaat het risico dat vooral onderpresteerders niet als hoogbegaafd worden herkend. Vooral deze groep laat thuis vaak geheel ander gedrag zien dan op school.

Naast dit signaleringsprotocol hebben wij voor het volgen van de toetsresultaten en op sociaal emotioneel gebied ons leerlingvolgsysteem Parnassys en Zien.

Om het werkelijke didactische niveau van de leerling te bepalen, wordt de leerling doorgetoetst. De Citotoetsen geven hierbij het meest betrouwbare beeld. Doortoetsen vindt plaats totdat de resultaten van de leerling zakken naar een hoge III-score. Dit is het werkelijke didactische niveau.

Zie voor stappen en mogelijkheden bijlage C: Stroomschema HBG.

Als blijkt dat geboden onderwijsaanpassingen (zie leerlijnen in bijlage C) en begeleiding niet effectief zijn en er grote verschillen van inzicht zijn tussen ouders en school en/of vermoeden van (ernstige) belemmerende factoren als gevolg van bijvoorbeeld leer- of gedragsproblemen, dan kan het nodig zijn om vast te stellen of er werkelijk sprake is van hoogbegaafdheid. Bij hoge uitzondering wordt er een psychodiagnostisch onderzoek afgenomen door een persoon die over een diagnostische bevoegdheid beschikt in combinatie met deskundigheid op het gebied van hoogbegaafdheid.

7 Compacten

Begaafde leerlingen hebben weinig instructie en herhalings- en oefenstof nodig, ze hebben een hoog werktempo en vaak een didactische voorsprong.

Door het indikken van de reguliere lesstof komt tijd vrij om leerstof aan te bieden die meer een beroep doet op de intellectuele capaciteiten en er voor zorgt dat ze 'leren leren'.

Compacten:

- Compacting tijdens de instructie: de manier waarop de leerkracht normaal gesproken instructie geeft sluit niet aan bij de leereigenschappen van hoogbegaafde kinderen. De leerkracht kiest voor een korte klassikale instructie, daarna kunnen de kinderen die werken met compacting en verrijking in principe aan het werk. Bij hoogbegaafde leerlingen is het belangrijk om direct het nieuwe element in de leerstof te presenteren, zodat de aandacht van de leerling blijft.
- Compacten tijdens de verwerking: Hoogbegaafde leerlingen hebben veel minder behoefte aan inoefenen van de leerstof. Herhalingsoefeningen, reproductiegerichte opdrachten en remediërende oefenstof hoeven dan ook niet allemaal aangeboden te worden. Nieuwe elementen, uitbreidingsoefeningen en probleemgerichte opgaven dienen wel aangeboden te worden. De leerkracht kan, samen met de leerlingen, bepalen welke oefeningen van de methode gemaakt worden en welke niet. De voorkennis van de leerling en zijn interesse zijn hierbij cruciale factoren. Ook kan hierbij gebruik gemaakt worden van de compactingsrichtlijnen van het SLO (routeboekjes). Zie ook de leerlijnen uit SiDi3 (bijlage C) daar wordt onderscheid gemaakt in leerlijn 1 en leerlijn 2.
- Het is belangrijk dat de leerkracht naast het corrigeren van oefeningen die door iedereen gemaakt zijn, ook aandacht besteedt aan de correctie van de verrijkingsoefeningen die de hoogbegaafde leerlingen hebben gemaakt. De leerkracht krijgt hierdoor zicht op eventuele vragen van de leerlingen. Dit kan het aanknopingspunt vormen voor verdere uitleg en opdrachten. De aandacht van de leerkracht kan erg stimulerend werken en zorgen voor een veilig klimaat waarin de leerlingen durven experimenteren en niet bang zijn om fouten te maken. Hiernaast is het ook mogelijk de leerlingen zelf een deel van de oefeningen te laten corrigeren. Na een zelfcorrectie van de oefeningen kan de hoogbegaafde leerling dan zelf aangeven bij welke onderdelen van de leerstof hij nog uitleg nodig heeft.

Compacten kan op een aantal manieren:

Individueel compacten: vooraf toetsen en bekijken wat de leerling nog niet beheerst. Met die onderdelen doet de leerling mee, de andere onderdelen worden geschrapt.

Voordelen:

- het leerstofaanbod is precies afgestemd op datgene wat de leerling op dat moment beheerst.

Nadelen:

- aan het begin van ieder blok wordt een tijdsinvestering gevraagd van de leerkracht voor iedere leerling die voor compacten in aanmerking komt. De leerkracht moet van alle leerlingen die vooraf getoetst worden een analyse maken van de resultaten op de toets en een selectie maken uit de leerstof van dat blok.
- de mate van compacten is afhankelijk van de prestaties van de leerlingen en van de inschatting van de leerkracht over wat een leerling wel of niet mee doet met de leerstof. Dit maakt het bij individueel compacten lastig om tot een eenduidige aanpak te komen over leerstofjaren heen. Individueel

compacten is dan ook vooral geschikt voor scholen die slechts incidenteel te maken hebben met hoogbegaafde leerlingen en die geen beleid op dit gebied nastreven.

- deze vorm van compacting levert vaak problemen op bij leerlingen die onderpresteren en dus vooral op methodegebonden toetsen soms niet optimaal presteren.

Bovenstaande gebeurt nog veel bij ons op school. We willen meer naar:

Schoolbreed compacten: Afhankelijk van het feit of het om een begaafde of een hoogbegaafde leerling gaat, kan de keuze gemaakt worden voor de leerlijn waarbinnen de leerling aan de slag gaat. Voor begaafde leerlingen zijn andere aanpassingen in het leerstofaanbod nodig dan voor een hoogbegaafde leerling. De hoogbegaafde leerling leert top-down. Bij het top-downleren leren kinderen van gehelen naar delen. Oftewel: deze leerlingen starten bij het grote geheel (big picture), en leren door zelf uit te zoeken welke basisvaardigheden ze nodig hebben om tot het juiste antwoord te komen. Bij het opstellen van leerlijnen kan het volgende in acht genomen worden:

Niet aanbieden:

- Herhalingsoefeningen
- Opdrachten gericht op reproductie van kennis
- Remediërende oefenstof

Wel aanbieden:

- Introductie van nieuwe elementen in de leerstof
- Interactieve lessen (o.a. sociaal aspect én leren van elkaars oplossingsmethoden)
- Opdrachten met een probleemgericht karakter, gericht op inzicht
- Groepsgerichte activiteiten
- Methodegebonden toetsen
- Verrijkingstof uit de methode of uit de orthotheek
-

Bovenstaande is ook de werkwijze die gevolgd wordt bij de compactingsrichtlijnen van de SLO. Het SiDi3 maakt hierbij onderscheid in compactingsrichtlijnen voor leerlijn 1 en leerlijn 2. Voor de echte hoogbegaafden mag bij de compactingsrichtlijnen van het SLO soms nog meer geschrapt worden.

Leerkrachten in groep 1/2 zullen in hun benadering eerder kiezen voor een breed leerstofaanbod waarbij de verschillende taken over het algemeen gelijktijdig gericht zijn op het stimuleren van meerdere ontwikkelingsgebieden. Compacten in groep 1/2 vraagt van de leerkracht goed zicht op het ontwikkelingsniveau van de leerling, goede materiaalkennis en duidelijke leerlijnen voor het stimuleren van verschillende ontwikkelingsgebieden.

Een eerste stap is het bepalen van het werkelijke niveau van de leerling, waarbij de leerkracht gebruik maakt van ons eigen kleutervolgsysteem. Vervolgens bekijkt de leerkracht welke leerdoelen nog open staan en welke taken en materialen hij hiervoor in kan zetten. Houd hierbij het aanbod beperkt, maak de leerstappen die de leerling doorloopt groter en bekijk regelmatig in hoeverre gestelde doelen behaald zijn. De leerstof richt zich zowel op de sterkere als op de zwakkere kanten van de leerling. Om de motivatie en werkhouding te behouden, is een aanvullend leerstofaanbod voor kleuters met een ontwikkelingsvoorsprong net zo vereist als voor hoogbegaafde leerlingen.

8 Verrijking

Door compacten van het leerstofaanbod komt er ruimte vrij voor het aanbieden van andere leerstof. We werken met verrijking van het reguliere aanbod dit om ook vervroegde doorstroming te voorkomen. De hoogbegaafde leerlingen komen dankzij deze verrijking met een bredere basis aan kennis en vaardigheden van de basisschool. De leerlingen krijgen hierdoor ook de mogelijkheid om goede leerstrategieën en een goede leerattitude te ontwikkelen.

De aangeboden verrijkingsstof moet voldoen aan bepaalde criteria:

Volgens Bronkhorst e.a. (2009) moet verrijkingsmateriaal voldoen aan de volgende criteria:

- Een beroep doen op creativiteit
- Open opdrachten bevatten
- Een hoog abstractieniveau hebben
- Een hoge mate van complexiteit hebben
- Meer waarde bieden ten op zichte van de reguliere stof
- Stimuleren tot een onderzoekende houding
- Een beroep doen op de zelfstandigheid van de leerling
- Een reflectieve houding uitlokken
- Een beroep doen op metacognitieve vaardigheden
- Uitlokken tot interactie.

Het materiaal moet goed bruikbaar zijn in de praktijk. Een aantal belangrijke eisen hiervoor is: weinig voorbereiding van de leerkracht, de mogelijkheid tot zelfstandig werk in de klas en de mogelijkheid tot zelfcorrectie door de leerling.

Vooraf voor leerlingen van leerlijn 1+ en 1++ is het belangrijk dat gewerkt kan worden volgens het model van top-downleren.

Verrijking is onder te verdelen in verdiepings- en verbredingsstof. Verdiepingsstof is leerstof die een verdieping van het reguliere aanbod vormt. De leerling ontwikkelt hierdoor meer kennis en vaardigheden over een onderwerp dat ook klassikaal aan bod komt. Verbredingsstof is leerstof die een aanvulling vormt op het reguliere aanbod en dus op de eindtermen van het basisonderwijs. Verrijking kan zowel binnen als buiten het reguliere leerstofaanbod opgezet worden. Het voordeel van verrijking binnen de methode is dat de leerling meer bij de groep blijft en dat ook de uitblinkers op één vak kunnen werken aan deze opdrachten. Deze vorm van verrijking is echter vaak niet uitdagend genoeg voor de leerlingen en moet daarom aangevuld worden met materiaal dat niet behoort tot het reguliere aanbod. Verrijkingsmateriaal is onder te verdelen in verschillende categorieën:

- **Uitbreidingen op de reguliere methode:** de gebruikte methode kan aangepast worden aan de behoeften van hoogbegaafde leerlingen door voor gestructureerde opdrachten om te vormen naar een opdracht met een meer probleemgericht karakter of door aanvullende en uitdagende opdrachten toe te voegen. Het verrijken vanuit de methode vraagt een grote tijdsinvestering en creativiteit van de leerkracht. Het is daarom aan te raden ook ander verrijkingsmateriaal te gebruiken.
- **Leermateriaal specifiek ontwikkeld voor hoogbegaafde of sterkere leerlingen:** Wij letten er bij aanschaf van een methode op dat er materialen bij zijn die speciaal gericht zijn op hoogbegaafde kinderen. De oefeningen hiervan moeten vooral toepassingsgericht en uitdagend zijn. Deze materialen vragen meestal weinig inspanning van de leerkracht en bieden de mogelijkheid tot zelfcorrectie door de leerling. Deze middelen zijn in de lokalen aanwezig en staan in de orthotheek: plusleerlingen.
- **Extra onderwerpen:** hoogbegaafde leerlingen kunnen gestimuleerd en uitgedaagd worden door hen vakken of onderwerpen te laten behandelen die geen deel uitmaken van het reguliere leerstofaanbod. Het is belangrijk dat hierbij een duidelijke structuur wordt geboden en dat verwerkingsmateriaal beschikbaar is. Zie hiervoor bijlage A: leermiddelenlijst plusleerlingen
- **Aanvullend leermateriaal:** puzzels, internet en gezelschapspellen kunnen een goede aanvulling vormen op het reguliere leerstofaanbod. Het is belangrijk dat het werken met deze materialen gepland en geëvalueerd wordt. Het moet duidelijk zijn dat deze activiteiten dienen om echt te leren.
- **Projectwerk:** door de sterkere leerlingen samen te laten werken rond een bepaald onderwerp worden ze uitgedaagd om creatief te zijn en moeilijke onderwerpen te behandelen. Op deze manier leren ze ook belangrijke sociale vaardigheden als samenwerking, planning en reflectie.

Voor het bieden van goede verrijkingsopdrachten voor kleuters gelden de volgende aandachtspunten:

- De leerkracht dient goed zicht te hebben op de mogelijkheden van al beschikbare ontwikkelingsmaterialen. Bouwen, werken met mozaïeken, puzzelen, vouwen en het werken met kralenplanken biedt veel mogelijkheden om met bestaand materiaal verdieping aan te brengen in de opdrachten.
- Ook al lijken deze kinderen eerder toe aan het werken aan tafel, is het juist voor deze kinderen belangrijk de ontdekkingsdrang te blijven stimuleren.
- Laat de slimme kleuters handelend leren. Bedenk cognitieve doelopdrachten waarbij het kind intrinsiek gemotiveerd wordt om zich exploratief op te stellen.
- Contact met ontwikkelingsgelijken kan gestimuleerd worden met een (groepsdoorbrekende) (belangstellings)kring.
- Zorg dat de verrijkingsopdracht het kind niet isoleert van de andere leerlingen. Ga na of het kind bij de verrijkingsopdracht samen kan werken met een andere slimme kleuter. Hiermee wordt tevens de sociale ontwikkeling verder gestimuleerd.
- Neem de opdrachten op als verplicht onderdeel van de weektaak. Want net als alle andere leerlingen heeft de kleuter met een ontwikkelingsvoorsprong behoefte aan een zekere mate van sturing.

9 Organisatievormen voor verrijking

Algemene uitgangspunten bij het aanbieden van verrijkingsmateriaal:

- Instructie voor verrijkingsmaterialen volstaat in de meeste gevallen met één keer per week. Er kan voor gekozen worden om dit binnen de groep (door de eigen leerkracht) of buiten de groep (door extra leerkracht) te laten doen. Het is wel belangrijk dat de leerkracht altijd de regie in handen houdt, zodat de leerkracht op de andere dagen in de groep beschikbaar is voor reguliere vragen.
- Bij de keuze voor verrijkingsmateriaal dient specifiek gelet te worden op de mogelijkheden tot zelfstandige verwerking en correctiemateriaal voor de leerling.
- Voor een goede implementatie in de groep geeft de leerkracht aan het begin van de week een overzicht van de onderdelen die de leerling mee moet doen uit de reguliere leerstof en de onderdelen van de aanvullende leerstof die de leerling die week moet maken. Vervolgens plant de leerling, eventueel onder begeleiding van de leerkracht, de verschillende onderdelen in op de weekplanning (in ieder geval in de groepen 7 en 8). Het plannen van werk via een weektaak vergroot niet alleen de zelfstandigheid van de leerling, maar geeft ook meer overzicht aan de leerkracht.
- We vermijden dat hoogbegaafde leerlingen pas aan het verrijkingsmateriaal mogen beginnen wanneer ze het reguliere werk af hebben. We kiezen voor vaste dagen (een blok)voor het werken uit de reguliere methode. Op de andere dagen wordt met verrijkingsstof gewerkt. Verrijkingsstof zijn geen vrijblijvende opdrachten maar hebben een verplichtend karakter.
- Om een volgend jaar niet opnieuw het wiel te hoeven uitvinden, legt de leerkracht het eerste jaar een map aan waarin weekplanning en verrijkingsmaterialen geordend zijn.
- We zetten geen remediërende materialen in als verrijkingsopdracht. Remediërende opdrachten hebben een bottom-up opbouw en bevatten veel herhaling, terwijl hoogbegaafde kinderen juist behoefte hebben aan een top-down aanpak.
- Op onze school gaan we niet versneld door de lesstof heen.
- Het verrijkingswerk wordt beoordeeld, ook op het rapport.
- De leerkracht zorgt er voor dat alle materialen compleet zijn en weer terug worden gezet op hun plek zodat ook anderen deze materialen kunnen gebruiken.
- Boekjes etc. die in de orthotheek staan worden gekopieerd idem de antwoordboekjes. Alle originele materialen worden steeds zo snel mogelijk weer terug gezet in de orthotheek.
- Verrijkingsmaterialen staan in de orthotheek en de spellen in de teamkamer.
- Voor de diverse vakgebieden gebruiken wij de middelen op de leermiddelenlijst plusleerlingen. Zie bijlage A.

10 De plusgroep

De plusgroep is een verrijkgroep waarin talenten gedurende één dagdeel in de week worden samengebracht.

In de plusgroep krijgen de leerlingen een aanbod dat uitdagend en rijk genoemd kan worden. Het aanbod is vaak van een andere orde dan het reguliere. Er worden wezenlijke andere vakken en onderwerpen aangeboden.

Doelen zijn:

- Uitdaging v.w.b. het leerstofaanbod zodat leerlingen leren leren (leren plannen en leren structureren). Zoveel mogelijk top-down leren, eerst wordt uitgelegd waar de lessen uiteindelijk toe moeten leiden, waarna de benodigde onderdelen aangeboden en inge oefend worden als dat nodig is.
- Ontwikkelen denkstijlen: creatief, analytisch en praktisch denken
- Leren hoe te leren, leren structuren en plannen, werkplanning maken
- Leren het eigen leerproces aan te sturen (ontwikkelen metacognitieve vaardigheden)
- Leren kritisch en creatief te denken
- Leren keuzes maken en beslissingen nemen
- Zichzelf evalueren en testen
- Ontwerpen van nieuwe projecten om te blijven leren
- Leren samenwerken, luisteren naar elkaar, zich kunnen inleven in anderen, herkennen en hanteren van eigen gevoelens of omgaan met de eigen begaafdheid (sociale en emotionele vaardigheden)overleggen. De leerlingen werken met groeps- en individuele doelen
- Leren een eigen mening vormen, leren discussiëren, filosoferen
- Leren elkaars talenten benutten
- Leren fouten te durven maken en dit toegeven binnen een beschermde omgeving
- Ontmoeten van ontwikkelingsgelijken
- Gevoelens leren beheersen en benoemen
- Tegen grenzen aanlopen en daarmee om leren gaan; leren omgaan met frustraties
- Onderzoekend leren

In de plusgroep zitten in principe leerlingen uit de groepen 5t/m8 en is niet groter dan maximaal 14 leerlingen. Bij leerlingen uit groep 5 extra kritisch kijken. Uit ervaring is gebleken dat zij zich moeilijk kunnen conformeren met de leerlingen uit groep 6 t/m 8. Ze geven meer problemen op het gebied van gedrag (ik-gericht) , sociaal emotioneel (slecht kunnen conformeren) en bij verwerking van de opdrachten (samenwerken) in de plusgroep waardoor een aantal doelen van de plusgroep niet haalbaar zijn. Leerlingen van de andere groepen hebben moeite met accepteren omdat zij ze als storend ervaren.

Zij zouden zich in de klas m.n. nog kunnen richten op het begrijpend lezen en presentaties maken en in tweetallen werken aan thema's.(Zie ook de leermiddelenlijst bijlage A)

Plaatsingstraject:

- De leerkracht verzamelt scores en informatie (SiDi3) en zorgt er voor dat de leerling is doorgetoetst. Als de leerling in leerlijn 1+ of 1++ zit komt hij in aanmerking voor plaatsing in de plusgroep.
- De leerkracht en de leerkracht van de plusgroep bespreken de scores en schakelen ouders in.
- Er kan besloten worden tot plaatsing of voor een proefplaatsing (max. blok van vakantie tot vakantie) Hierna volgt een evaluatie, samen met ouders, leerkracht, leerling, leerkracht plusgroep.
- Uiteindelijk bepaalt de leerkracht van de plusgroep of de leerling wordt toegelaten.

Toelatingscriteria

Voorwaarde voor plaatsing in de plusgroep is dat de leerling binnen de eigen groep dagelijks verrijkingstof krijgt aangeboden.

Toetsen/testen:

- Beschikken over een IQ hoger dan 130, maar ook bovengemiddeld begaafde leerlingen met een IQ tussen de 120 en 130.
- Behalen op 3 of meer vakgebieden meerdere malen op de Citotoetsen een I score halen.
- Halen hoge scores op de methode toetsen
- Halen bij een doortoets score Sidi3 leerlijn 1+ of 1++

Leervermogen:

- Hebben een brede algemene kennis en interesse
- Denken in grote denk- en leerstappen, zijn snel van begrip en vragen door
- Beschikken over een goed geheugen
- Kunnen buiten kaders denken, creatief zijn en verworven kennis toepassen in nieuwe situaties
- Beschikken over een groot analytisch vermogen en een groot probleemoplossend vermogen
- Vragen door

Gedrag:

- Heeft behoefte aan autonomie, is een vlotte werker
- Kan zelfstandig werken, is actief betrokken bij de lessen, is gemotiveerd en heeft doorzettingsvermogen (m.u.v. onderpresteerder)
- Is actief betrokken bij de activiteiten, heeft inbreng
- Geestelijk vroegrijp, zoekt ontwikkelingsgelijken
- Verbaal goed kunnen uiten (debatteren, filosoferen)
- Sterk rechtmatigheidsgevoel, zelfreflectie

Zie bijlage D: toelatingscriteria/ checklist toelating plusgroep)

Aangeboden leerstof o.a.:

Wat wordt er in de plusgroep per leerjaar aangeboden:

- We werken met de doelen en vaardigheidslijsten van het SLO (zie bijlage E: Doelen en vaardighedenlijst voor leerlingen) op het gebied van leren leren, leren denken, leren (voor het) leven. Elke periode kiezen de leerlingen uit elk gebied een doel. Voor elke vakantie wordt de afgelopen periode met de leerlingen in groepjes besproken (d.m.v. blobtree, zie ook evaluatie) en nieuwe doelen gekozen voor de komende periode. De evaluaties en de doelenlijst zitten in het portfolio van de leerlingen.
- Elke lesdag wordt er met de kinderen gedebatteerd of gefilosofeerd m.b.v. een stelling.
- We werken met het Vooruitwerkklabboek en gebruiken hierbij de theorie van de Succesvolle Intelligentie van Sternberg. Deze theorie is gebaseerd op 3 denkvaardigheden te weten:
  - A. Analytische denkvaardigheden zoals logisch redeneren, hoofd- en bijzaken kunnen onderscheiden en oplossingsrichtingen kunnen overzien. Dit zijn vaardigheden die vooral gerelateerd zijn aan schoolse activiteiten en die gemeten worden met een intelligentietest.
  - B. Creatieve denkvaardigheden: het vermogen om veel informatie tegelijkertijd met elkaar in verband te brengen; zoals kunnen associëren en brainstormen, problemen in een ander kader plaatsen en inventiviteit. Opdrachten die een beroep doen op deze intelligentie liggen vooral op het gebied van wetenschap, kunst en het samenwerken met anderen.
  - C. Praktische denkvaardigheden: het vermogen om ideeën concreet te maken, zoals doelgericht werken, zelfkennis, teamwork, plannen en overtuigingskracht.

- De leerlingen werken tenminste eenmaal per jaar met de stappen (introductie, verkennen, opzetten onderzoek, uitvoeren onderzoek, concluderen, presenteren, verdiepen/verbreden) van het onderzoekend leren. Ze doen hierbij een eigen onderzoek. We gebruiken hiervoor de boeken 'Wetenschap in de klas' van het Wetenschapsknooppunt van de Radboud Universiteit.

11 Vervroegde doorstroming/ versnellen

Soms blijkt een voorsprong zo groot te worden dat het zowel vanuit didactisch als vanuit sociaal-emotioneel perspectief verstandig is om na te gaan of de leerling niet beter af is in een volgende groep.

Vervroegde doorstroming kan op verschillende manieren gerealiseerd worden:

Een groep overslaan:

In de praktijk gebeurt dit meestal in de onderbouw, maar er zijn ook situaties waarin dit elders nog gebeurt. Bij versnelling in de bovenbouw verlaat de leerling in de meeste gevallen na groep 7 de basisschool, omdat er weinig ruimte meer in het leerprogramma van groep 8 zit voor de leerling en het didactisch niveau de mogelijkheden van groep 8 al overstijgt. Voor een groep overslaan kan gekozen worden als uit doortoetsing blijkt dat de leerling op alle vakgebieden een didactische voorsprong van een jaar of meer heeft. Over het algemeen blijkt zo vroeg mogelijk versnellen de beste kans te geven op een positief resultaat. Kinderen hebben zo langer de mogelijkheid om mee te groeien met de nieuwe groep en zich aan te passen aan de eisen die aan een hogere leeftijdsgroep worden gesteld.

Twee leerstofjaren in één schooljaar:

Vervroegde doorstroming door het leerstofaanbod van twee leerjaren in één schooljaar aan te bieden is een relatief veilige manier, omdat zo voorkomen wordt dat kennishiaten zullen ontstaan. Door middel van compacten wordt de leerstof ontdaan van alle overbodige herhalings- en oefenstof. Hierdoor kan de leerling sneller door de reguliere lesstof van de twee jaren heen werken. Deze manier van vervroegde doorstroming wordt gekozen in die gevallen waarbij de leerling een sociaal-emotionele voorsprong heeft op zijn huidige groep, maar de didactische voorsprong niet zodanig is dat de leerling moeiteloos kan doorstromen naar het volgende leerjaar.

Het volgen van leerstof uit hogere jaren:

Leerstof aanbieden uit de hogere jaren zorgt meestal niet echt voor een meerwaarde voor de leerling omdat dit weinig verandert aan de manier van instructie en de inhoud van de oefeningen. Leerlingen worden te weinig uitgedaagd en dit werkt niet bevorderend voor de motivatie. Dit zal bij ons op school dan ook niet worden toegepast.

Voordat wordt besloten om te versnellen is het belangrijk een aantal aspecten goed te bekijken

Met betrekking tot de leerling:

- Vastgesteld moet worden of het inderdaad gaat om een hoogbegaafd kind of om een leerling met zeer hoge intellectuele capaciteiten.
- Vastgesteld moet worden of de leerling een didactische voorsprong heeft, hoe groot die voorsprong is en of die voorsprong zich op meerdere leerstofgebieden manifesteert. Wanneer de didactische voorsprong op meerdere gebieden minder dan een jaar bedraagt, is vervroegde doorstroming niet direct noodzakelijk.
- Vastgesteld moet worden of de mogelijkheden van compacten en verrijking zijn uitgeput.
- Gekeken moet worden of voor deze leerling bijzondere risicofactoren van invloed kunnen zijn op de beslissing. Denk hierbij aan het sociaal functioneren, het zelfbeeld van de leerling, de beschikking over voldoende leer- en werkstrategieën, een leer- en/of gedragsstoornis en onderpresteren.
- Nagegaan moet worden of al eerder sprake is geweest van vervroegde doorstroming. In dit geval is het veelal verstandiger om te kijken of een evenwichtig aanbod van compacten en verrijking verzorgd kan worden.
- Er kan maar eenmaal worden versneld.
- Ga in een gesprek na hoe de leerling zelf aankijkt tegen vervroegde doorstroming.
- Ga in een gesprek na hoe de ouders aankijken tegen vervroegde doorstroming.

Met betrekking tot de schoolsituatie:

- Tijdens en na de vervroegde doorstroming moeten voldoende begeleidingsmogelijkheden voor het kind beschikbaar zijn. Aandachtspunten hierbij: kan het kind rekenen op voldoende instructiemomenten wanneer gekozen wordt voor het traject van twee leerstofjaren in één schooljaar? Wordt de betrokken leerkracht voldoende ondersteund in die periode? Kan de ontvangende leerkracht de nodige nazorg verlenen aan de vervroegd doorgestroomde leerling?
- Bekeken moet worden of voor dit kind werkelijk geen reële andere opties meer zijn. Dat wil zeggen dat vervroegde doorstroming zonder eerst de mogelijkheden van verbreding en/of verdieping onderzocht te hebben geen goede optie is.
- We moeten ons afvragen of de leerling in staat is om zich aan te sluiten bij de leerlingen in zijn nieuwe groep, en of de groep een nieuwkomer die jonger is dan zichzelf zal accepteren.
- Bij de overweging of vervroegde doorstroming een zinvolle interventie voor de leerling is, kan ook de overweging voor plaatsing binnen het Leonardo-onderwijs meegenomen worden.

Als wordt beslist de leerling vervroegd te laten doorstromen, is het belangrijk verschillende acties te ondernemen om deze overgang te vereenvoudigen. De toekomstige klasgenoten moeten voorbereid worden op deze verandering. De overstap van de leerling kan geleidelijk gebeuren door bijvoorbeeld eerst een paar maanden enkele dagen per week naar de nieuwe groep te gaan.

Een handige leidraad bij het beslissingsproces om een leerling al dan niet naar een volgende groep te laten gaan is de versnellingswenselijkheidslijst van het Centrum voor Begaafdheidsonderzoek van de Katholieke Universiteit Nijmegen (Zie bijlage F: Versnellingswenselijkheidslijst).

Versnellen alleen is nooit voldoende, er zal daarnaast ook altijd verrijking moeten plaatsvinden. Nadat de vervroegde doorstroming heeft plaatsgevonden is het belangrijk dat voor de leerling een individueel leertraject wordt samengesteld. Door het aanbieden van verrijkingsstof kan vermeden worden dat de leerling al te snel weer een didactische voorsprong krijgt.

12 Competenties leerkracht

De leerkracht moet beschikken over voldoende kennis en daarnaast onderwijs op maat bieden.

Kiezen voor een structurele aanpak van hoogbegaafde leerlingen betekent dat een team over de juiste competenties moet beschikken om het plan van papier naar de praktijk te vertalen. Ieder teamlid dient daarom te beschikken over de volgende kennis en vaardigheden:

- Het kunnen herkennen en benoemen van meerdere leer- en persoonlijkheidseigenschappen die kenmerkend zijn voor hoogbegaafde leerlingen. Hierbij wordt uitgegaan van concreet waarneembaar leerlinggedrag.
- Het kunnen benoemen van de didactische én pedagogische onderwijsbehoeften van het hoogbegaafde kind, passend bij de leer- en persoonlijkheidseigenschappen.
- Open durven staan voor de onderwijsbehoeften van hoogbegaafde leerlingen, dat betekent het loslaten van een deel van de reguliere leerstof en het bieden van passend verrijkings- en/of verdiepingsaanbod. Een hoog ambitieniveau, het leveren van maatwerk en het deelgenoot maken van de leerling bij zijn eigen leerproces zijn hierbij belangrijk.
- Het stimuleren van de leerpoging en het leerproces en niet alleen het resultaat, dit om de leerling te leren fouten te durven te maken, om zo te komen tot een werkelijk leerproces.
- Het afwisselen van veiligheid en ondersteuning met terughoudendheid en aanmoediging om fouten te maken.
- Pedagogische ondersteuning en motivatie van de hoogbegaafde leerlingen.
- Belangstelling hebben voor de leerling op formeel en informeel gebied.
- Het kunnen reflecteren op de eigen professionele houding in begeleidingsmomenten.
- Het kunnen en durven uitdragen van de schoolvisie en het schoolbeleid op het gebied van hoogbegaafdheid.

Schoolspecifiek betekent dit ook:

- Zorgt ervoor dat de (hoog)begaafden op het leerlingoverzicht bij aanpak 'plus' staan.
- Geeft verkorte instructie (direct instructiemodel) aan de hoogbegaafden.
- Compact reguliere instructie en lessen en neemt waar mogelijk toetsen vooraf af.
- Zorgt er voor dat (hoog)begaafden op niveau worden uitdaagt door verrijkings/ verdiepingswerk, dit werk is 'moet' werk.
- Zorgt ervoor dat (hoog)begaafden tenminste 15 minuten instructie per week bij verdiepings-/verrijkingswerk krijgen om te kunnen leren.
- Regelt verdiepings-/ verrijkingswerk rekenen tijdens rekentijd en taal tijdens taal tenminste 2 tot 3x per week zodat hoogbegaafden rekenen en taal op hun rooster blijven houden.
- Regelt daarnaast dat er 2 tot 3 x per week de leerling de mogelijkheid krijgt om aan andere stof te werken. Denk aan: Topklassers. Thema's voor hoogbegaafden.
- Zorgt er voor dat (hoog)begaafden dezelfde doelen hebben als de reguliere groep maar met een hoger beheersingsniveau (Cito-scores: I soms II).
- Kan vroegtijdig signaleren m.b.v. Sidi3.
- Is op de hoogte van de leermiddelen voor (hoog)begaafden die in de orthotheek staan.
- Zorgt er voor dat de hoogbegaafden worden betrokken en verantwoordelijk zijn voor hun eigen leerproces en spreekt ze hierop aan.
- Biedt projecten aan van geheel naar delen.
- Respecteert de behoefte aan autonomie door eigen keuzes te laten maken.
- Zorgt er voor dat, in ieder geval hoogbegaafden uit groep 7 en 8, werken met een weekplanning.
- Betrekt zo snel mogelijk de ouders bij vermoeden van hoogbegaafdheid.
- Gaat in gesprek met de leerling als de resultaten tegenvallen.
- Weet welke eisen worden gesteld voor plaatsing in de plusgroep.

13 Competenties van de intern begeleider

- Kennis hebben van hoogbegaafdheid, begeleidingsaspecten voor deze leerlingen en specifieke risico's op sociaal-emotioneel gebied waarmee deze groep mogelijk te maken heeft.
- Kennis hebben van de door de school gebruikte signaleringsinstrumenten.
- In staat zijn in de fase van diagnostiek samen de leerkracht vast te stellen of er hoogstwaarschijnlijk sprake is van hoogbegaafdheid en of er signalen zijn voor mogelijk bijkomende problematiek.
- In staat zijn om met de leerling een diagnostisch gesprek te voeren.
- In staat zijn om met ouders gesprekken te voeren.
- In staat zijn om specifieke handelingsadviezen aan de leerkracht te geven, waarbij aandacht is voor de sterke en zwakke kanten van de leerling.
- In staat zijn om de leerkracht te coachen bij de uitvoering van de handelingsadviezen.

14 Leerkracht plusgroep

- Heeft theoretische kennis van (hoog)begaafdheid: heeft kennis van persoonlijkheidseigenschappen en leereigenschappen die kenmerkend zijn voor (hoog)begaafde kinderen.
- Kan consequenties benoemen van de wijze waarop bepaalde leerstof aan deze leerlingen wordt aangeboden.
- Kan komen tot een passend leerstofaanbod voor hoogbegaafde kinderen.
- Kan reflecteren op het eigen pedagogische handelen om gewenste gedragsveranderingen bij de leerling positief te kunnen beïnvloeden.
- Is op de hoogte van de verschillende processen binnen de sociale vaardigheidsontwikkeling en kan deze herkennen bij de kinderen. Er zal een groot beroep gedaan worden op de communicatieve vaardigheden van de leerkracht.
- Is creatief in het ontwikkelen van nieuwe lesinhouden. Zorgt voor continuïteit van de plusgroepopdrachten in het totale lesprogramma.
- Is meer begeleider en stimulator van leerprocessen dan overdrager van kennis.
- Bezit kennis over de verschillende leerprocessen bij kinderen binnen de verschillende vakgebieden.
- Straalt een open houding uit naar de kinderen zodat zij zich welkom voelen.

- Kan goed luisteren naar wat kinderen te vertellen hebben.
- Weet een veilige omgeving voor de kinderen te creëren.
- Is tolerant, maar weet waar nodig grenzen te stellen.
- Kan op zo'n manier informatie aanreiken en structureren dat de kinderen geprikkeld worden om er iets mee te doen.
- Luistert actief naar de kinderen om het leerproces zowel op sociaal-emotioneel vlak als op cognitief gebied te stimuleren.
- Kan bemiddelen bij conflicten.
- Leert de kinderen hoe zij problemen kunnen oplossen, zodat de kinderen zelf invloed hebben op hun omgeving.
- Accepteert dat kinderen slimmer kunnen zijn dan hij/zij zelf.
- Heeft een open relatie met ouders, maakt gebruik van hun expertise en durft zich kwetsbaar op te stellen.
- De leerkracht heeft kennis van/ervaring met: (hoog)begaafdheid, werken in kleine groepjes en projectonderwijs.
- Heeft regelmatig contact met de groepsleerkracht van de (hoog)begaafde leerlingen.

15 Competenties van het kind

Het blijvend kunnen leveren van hoge prestaties wordt bevorderd indien de hoogbegaafde leerling over de volgende competenties beschikt:

- In metacognitief opzicht vaardig zijn: voldoende tijd nemen voor oriëntatie op de taak, nauwkeurig kunnen werken, nakijken van eigen werk, reflecteren op eigen werk en aanpak van de taak.
- Kunnen doorzetten als het moeilijk is; wilskracht kunnen tonen.
- Kunnen omgaan met falen en kritiek.
- Gedisciplineerd en geconcentreerd kunnen werken.
- Zelfstandig kunnen werken; om kunnen gaan met uitgestelde aandacht.
- Zelfvertrouwen hebben.

16 Samenwerking met ouders

De begeleiding van hoogbegaafde leerlingen kan alleen succesvol zijn als zowel de leerkrachten en de ouders zich betrokken voelen en samenwerken. Voorwaarden voor een succesvolle samenwerking met ouders zijn:

- Openstaan voor signalen van ouders over mogelijke hoogbegaafdheid bij hun kind.
- Een open relatie tussen de leerkracht, intern begeleider en ouders, waarin afspraken gemaakt kunnen worden en waarin men elkaar op deze afspraken kan en mag wijzen.
- Het nastreven van een aanpak waarin alle betrokkenen zich kunnen vinden en waarnaar alle betrokkenen handelen.

17. Evaluatie

Leerlingniveau

- Vóór elke vakantie (ongeveer 8 weken) vullen de leerlingen het formulier voor de tussengesprekken in. (Zie bijlage G: tussengesprekken ln. plusgroep). Daarna voert de leerkracht een gesprek met de leerlingen in een klein groepje. Er worden afspraken gemaakt die op het formulier worden genoteerd. Het formulier wordt in het portfolio van de leerling bewaard.
- De evaluatie van de plusgroep gebeurt aan het einde van het schooljaar m.b.v. een vragenlijst. Hierop worden alle activiteiten benoemd die het afgelopen leerjaar hebben plaatsgevonden. De leerling geeft aan of hij er wat aan heeft gehad. Zie Bijlage H: Evaluatie leerjaar plusgroep (een voorbeeld). De leerkracht van de plusklas maakt er een samenvatting van die in de teamvergadering wordt besproken.

Schoolniveau

In de laatste maand vóór de zomervakantie of in de eerste week na de zomervakantie wordt in een vergadering het volgende ter sprake gebracht:

- De samenvatting van de evaluaties van de leerlingen uit de plusgroep.
- De evaluaties van de leerkrachten (formulier moet nog ontwikkeld worden).

- De evaluatie van de leerlingen uit de groepen 3 t/m 8 die verrijkings/verdiepingsstof hebben gemaakt (moet nog ontwikkeld worden).
- De aanwezige verrijkings-/verdiepingsmaterialen voor (hoog)begaafden. Er worden conclusies getrokken en daar waar noodzakelijk worden activiteiten aangepast.

18 Literatuur

Dawson, P. en Guare, R. (2009), *Slim maar.... Help kinderen hun talenten benutten door hun executieve functies te versterken*, Amsterdam: Hogrefe.

Drent, S. en Gerven, E. van (2004), *Professioneel omgaan met hoogbegaafde leerlingen in het basisonderwijs*, Utrecht: Lemma.

Gerven, E. van (red.) (2009), *Handboek hoogbegaafdheid*, Assen: Van Gorcum.

Gerven, E. van (2008), *Slim beleid: keuzes en consequenties bij beleid voor hoogbegaafde leerlingen in het basisonderwijs*, Assen: Van Gorcum.

Gerven, E. van (2001), *Zicht op hoogbegaafdheid: handboek voor leerkrachten in het basisonderwijs*, Utrecht: Lemma.

Gerven, E. van, Drent, S. (2000), *Een doorgaande lijn voor hoogbegaafde leerlingen: een praktische gids voor basisschoolbeleid*, Utrecht: Lemma.

Kruijf, T. de (2007), *Hoogbloeiërs: kleuters met een ontwikkelingsvoorsprong*, Helmond: Onderwijs Maak Je Samen.

Molen, W. van der (2005), *Omgaan met hoogbegaafde kinderen in de basisschool: het opzetten van een verrijkingsklas*, Antwerpen/Apeldoorn: Garant.

Wind, W. en Feenstra, A. (2003), *Omgaan met hoogbegaafde leerlingen: een praktische handreiking voor de pabo*, Bussum: Coutinho.

Mulder, A., Plusgroep, passend onderwijs voor hoogbegaafde kinderen op basisschool

Kruijff, T., Hoogbloeiërs, Kleuters met een ontwikkelingsvoorsprong